

Paisatges Protegits

de la Comunitat Valenciana

Paisatge Protegit de la Serra Escalona y el seu entorn

El Gran Duc

Bulletí N° 3 setembre-decembre 2020

01

Editorial

08

Conservació i
Manteniment

02 Comunicació,
Divulgació i
Educació
Ambiental

12

Ús Públic

13

Actualitat

EDITORIAL

La pandèmia del COVID19 ha canviat tots els nostres hàbits especialment en el relacionat amb l'oci i el turisme.

Després dels mesos que hem estat confinats i amb les restriccions quant al contacte social i de mobilitat imposades, sembla que la millor opció d'oci és la naturalesa.

Aquestes eixides per a gaudir de l'aire lliure amb la família i amics, on el contagi sembla molt menor, ha disparat durant aquesta tardor el nombre de visitants als espais naturals protegits.

Així, aquests espais estan patint una pressió cada vegada major per part de molts visitants que busquen llocs d'esplai a l'aire lliure amb no molta gent.

En la majoria dels casos aquesta pressió de visitants depén directament de l'accessibilitat als llocs naturals i si aquesta és bona, els llocs se saturen, causant danys ambientals en el sòl, la vegetació, la fauna i en general a l'ecosistema.

Malgrat tot la major amenaça, més que el nombre d'usuaris, seria un comportament inadequat que poden causar impactes negatius, tant cap a l'entorn com cap a altres visitants.

Ja sabem que qualsevol activitat humana suposa un impacte sobre el medi natural i els recursos naturals, per tant la nostra responsabilitat és ser respectuosos amb la biodiversitat que alberga cada hàbitat visitat, el respecte a la flora i fauna de cada ecosistema i evitar produir qualsevol tipus d'impacte negatiu al mitjà en el qual gaudim realitzant qualsevol activitat lúdica, esportiva o de simple esplai.

Comunicació y Divulgació

Malgrat la situació tan complicada que estem travessant, des del paisatge Protegit hem continuat amb el nostre programa de comunicació, divulgació i educació ambiental. És clar, sempre respectant, i fins i tot portant a extrems, les normes de seguretat establides a cada moment per la Generalitat respecte a la Covid-19.

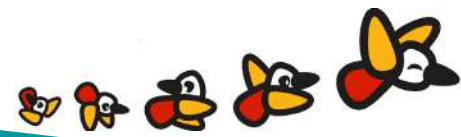
Durant aquest últim quadrimestre de l'any hem dut a terme les habituals activitats dirigides a grups familiars i d'amics. Durant dos caps de setmana al mes s'han posat en relleu els valors naturals d'aquest espai d'una forma amena i divertida a través d'exposicions, itineraris i tallers.

En total han sigut cinc activitats en les quals han participat un total de 142 persones, la majoria d'elles dels municipis dins de l'àmbit de l'espai natural.

També s'han atés grups escolars, en aquest cas molt reduïts respecte a l'any anterior i amb els quals s'han realitzat itineraris i tallers amb un total de 80 participants de nivells de primària.

I no podem oblidar la nostra col·laboració amb la Regidoria de Joventut de l'ajuntament de Pilar de la Horadada en el seu programes educatius Ociopinar i Connexió Juvenil.

La humil Garrofera

La garrofera a la Comunitat Valenciana ha sigut un dels cultius de secà més importants . Aquest arbre símbol del nostre patrimoni tradicional agrícola és cada dia més escàs i de no ser conservat desapareixerà en uns anys.

En aquesta activitat valorem com es mereix aquest humil arbre i vam conèixer els enormes recursos que ens ha proporcionat al llarg de la història i tot allò que actualment ens pot aportar des del punt de vista ecològic, paisatgístic, econòmic i cultural.

A més elaborem una riquíssima i ecològica crema de garrofes.

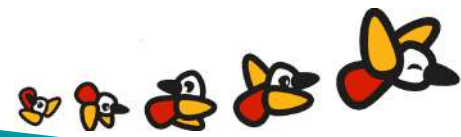

La Màquina del Temps

El temps és una cosa completament subjectiva. Per a un arbre la vida aconseguix períodes de centenars i fins i tot milers d'anys; per a una abella un parell de mesos.

Nosaltres els humans perdem de seguida la percepció del temps i de la història, i és convenient que cada poc ens vagen recordant com ha canviat tot el que ens envolta per a acceptar el pas del temps i mantindre el vincle emocional amb el passat, com els hereus que som dels qui ens van precedir.

De la mà de l'escriptor Tomás Vicente Martínez passegem pels carrers de San Miguel de Salinas i vam retrocedir en la història del municipi comprovant l'evolució de les seues places, carrers i edificis més singulars.

La Font Oblidada

En un recòndit paratge de la rambla del Riu Sec es troba un sorgiment d'aigua, anomenada de Síscar, punt imprescindible de parada i abeurador per al bestiar en les antigues rutes de transhumància.

Els participants en aquesta ruta van valorar el gran esforç dels ramaders en els seus viatges, la importància de l'aigua per a la fauna d'Escalona i conèixer una miqueta millor alguns dels bells racons del Riu Sec.

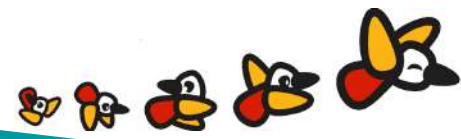

El Senyor de les Anelles

L'anellament científic aporta informació sobre la grandària poblacional de les diferents espècies d'ocells, la relació de sexes d'una població concreta i fins i tot permet conèixer les rutes migratòries. A més, és una interessant eina per a conèixer les espècies que viuen en l'entorn i la necessitat de conservar aqueixos hàbitats on habiten i troben el seu nínxol ecològic propici.

En aquesta activitat els participants van conèixer els ocells del riu Sec, així com la metodologia que s'utilitza per al seu estudi i anellament.

Discovering Escalona

En esta ocasión quisimos acercarnos al colectivo extranjero.

Este grupo de población tan numeroso en el entorno del espacio desconoce los importantes valores ambientales que le rodean debido a la barrera que supone el idioma.

Con ellos realizamos un itinerario interpretativo en inglés por el río Seco, donde pudieron disfrutar del paseo, así como conocer la fauna, la flora, la geología ...

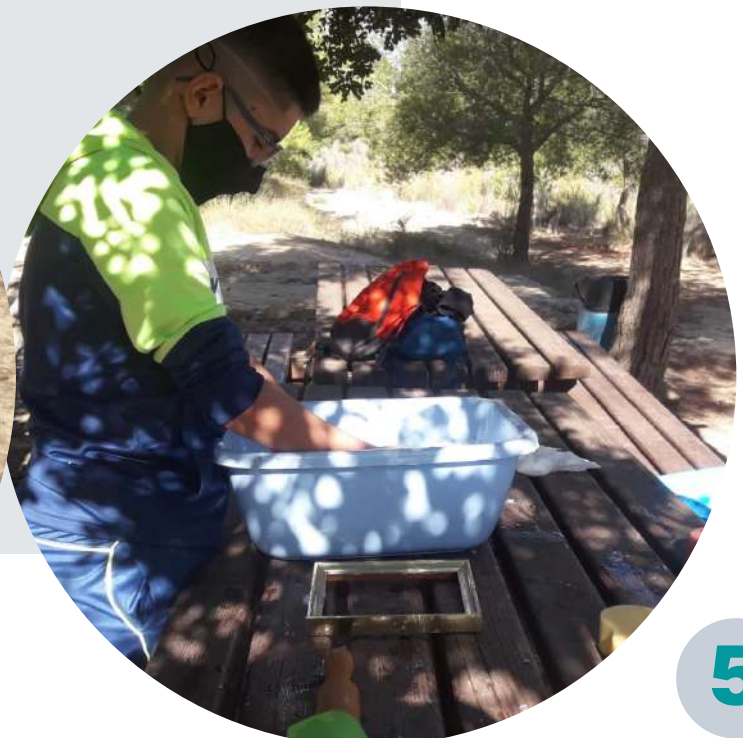

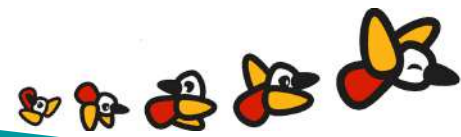
Para, Piensa, Consume

¿Es ético? ¿Es ecológico? ¿Es solidario? El Consumo Responsable empieza por hacerse preguntas y decidir de manera informada sobre aquello que consumimos.

El consumir responsablemente tiene que ver con entender que los recursos naturales pueden agotarse y que debemos actuar para mantener la sostenibilidad de la vida en el planeta.

Mediante juegos y un taller de elaboración de papel reciclado nos de concienciarlos de nuestro modelo de consumo y sus consecuencias.

Les Llacunes de Lo Monte

En el paisatge protegit de la serra Escalona i el seu entorn i en els seus voltants podem trobar innombrables punts d'aigua utilitzats per al reg agrícola que tenen un elevat valor per a la fauna d'aquest espai.

Entre ells Les llacunes del Muntanya, declarades Paisatge Natural Municipal en 2013, són les més importants en la zona pel seu alt valor mediambiental.

Aquestes dues antigues basses de depuració d'aigües, hui restaurades i naturalitzades, són prioritàries com a zona d'hivernada, reproducció i descans en els passos migratoris per a gran quantitat d'ocells aquàtics i altres lligades a aquests entorns.

Amb aquesta activitat vam conèixer la gran importància que tenen aquests enclavaments i vam aprendre els primers passos per a identificar les diferents espècies d'ocells que poblaven les llacunes.

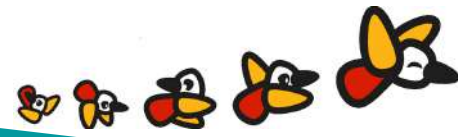

Com en altres ocasions realitzem activitats d'educació ambiental amb la Regidoria de Joventut de l'Ajuntament de Pilar de la Horadada dins del marc dels seus programes Ociopinar, per a xiquets de 6 a 12 anys, i Connexió Juvenil, per a joves de 12 a 16.

Sempre seguint les normes de seguretat i d'aforament hem dut a terme tallers d'aromàtiques i plantació d'esqueixos, drapet i treballs en la "Senda als teus Peus"

Conservació y Manteniment

Conservació de Flora

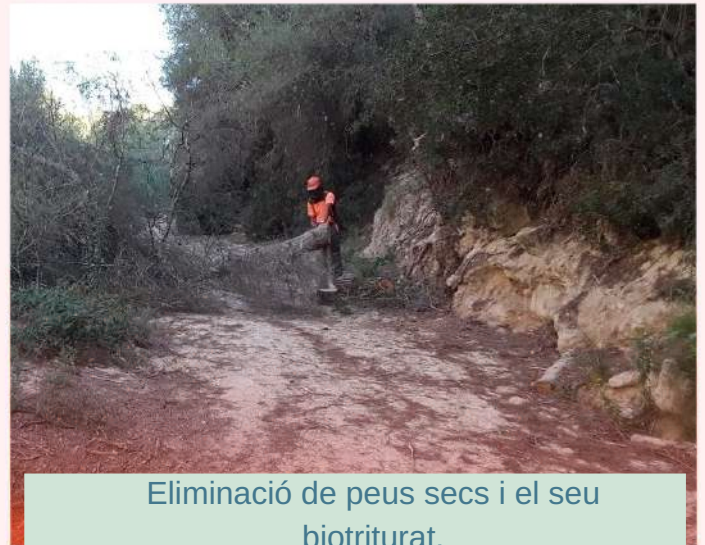
2

Eliminació de espècies exòtiques invasoras: canya, nicotiana glauca...

2

2

Eliminació de peus secs i el seu biotriturat.

2

L'existència en un territori d'espècies exòtiques causa seriosos problemes de conservació. Les espècies invasores modifiquen l'estructura, composició i funcionament dels ecosistemes, posant en perill la viabilitat de les espècies autòctones.

La proliferació d'aquestes espècies en zones molt fràgils de gran valor ecològic i mig ambiental, que colonitzen ràpidament el terreny on s'assenten i posen en perill l'existència d'espècies de flora endèmiques i autòctones, són un greu problema de conservació en els espais naturals protegits. Per aquest motiu els treballs de gestió i eliminació d'espècies exòtiques i la seua substitució per espècies autòctones és una de les línies prioritàries d'actuació per a la conservació del medi natural.

En el paisatge protegit la brigada de conservació i manteniment és l'encarregada de fer els treballs de gestió de flora. Durant aquests mesos les intervencions més destacades han sigut:

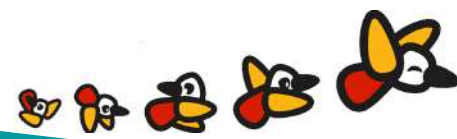
2

Plantació de espècies autòctones (lentisco, tarays, sabinas, pino piñonero..) en zones on s'ha eliminat la canya per a evitar el rebrot

2

Projecte d'Estudi de Fauna mitjançant Fototrampeo

L'equip del Paisatge, amb la col·laboració de l'agent mediambiental de zona, els propietaris de finques i l'associació Faunatura estem realitzant l'estudi de la fauna mitjançant fototrampeo, per a conèixer

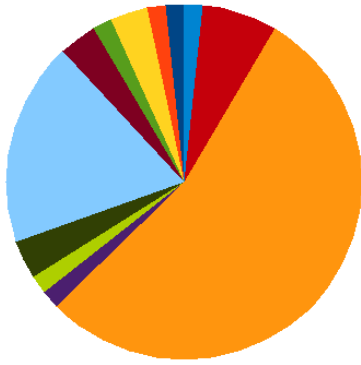
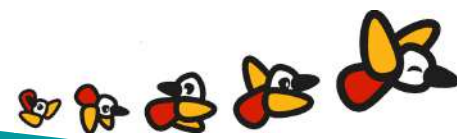
l'existència i distribució de diferents mamífers dins del Paisatge.

Les actuals tècniques en fototrampeo, cada vegada més modernes i renovades, faciliten l'estudi de la fauna silvestre d'una manera molt eficient i eficaç.

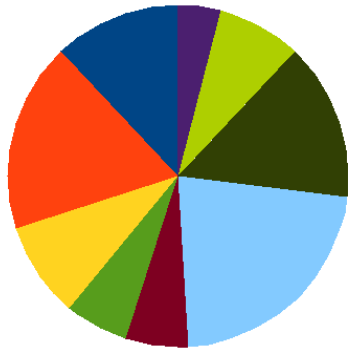
Aquest mètode és el més complet i que més informació proporciona quant a l'observació indirecta de grans mamífers es refereix, ja que permet la diferenciació d'individus mitjançant l'anàlisi de taques o variacions de color en la pell entre diferents animals, horaris d'alimentació, solapament d'àrees de cacera, costums i hores d'activitat, àrees de parany, etc.

En molts casos (sobretot en lloc inhòspits i de molt difícil accés) és l'única manera convincent d'aconseguir informació fidedigna sobre animals especialment cautelosos, minsos i escassos. Segons el sistema d'alimentació, les cambres poden estar funcionant fins i tot durant un parell de mesos sense necessitat de traslladar-se per la zona, descartant la nostra presència i la nostra aroma. Com a curiositat indicar que gràcies als enregistraments de vídeo amb fototrampeo s'han aconseguit imatges úniques d'una espècie estranyíssima de rinoceront que s'amaga en les recòndites selves del pacífic, de la pantera onza, la pantera nebulosa o es treballa en els immensos boscos àrtics del Canadà per a la detecció dels llegendaris "bigfoots" usant atraient de feromones de grans simis.

- alcaudón
- búho
- chotacabras
- cogujada
- Colirrojo real
- Mirlo
- mochuelo
- papamoscas
- pavo real
- perdiz
- pito real
- zorzal

- ardilla
- conejo
- gato
- gineta
- jabalí
- lirón
- rata
- ratón
- zorro

En el mercat existeixen una gran quantitat de càmeres de detecció de fauna basades generalment en la radiació tèrmica que emeten els animals de sang calenta. Aquests canvis són rebuts per un detector de moviment enviant la informació de tret a la màquina fotogràfica o de vídeo. Un altre tipus de fototrampeo són els basats en sistemes de pressió (on la cambra es dispara quan l'animal trepitja sobre unes plaques sensibles al pes) o per detecció de raigs infrarojos (la càmera es dispara al taless un feix infraroig). En el projecte, atés que l'objectiu és la fotodeterminació de mamífers, s'ha utilitzat sardines en oli i extracte de valeriana com a atractiu. No obstant això, atés que les cambres estan funcionant 24 hores seguides també detecta un altre gran nombre d'espècies a l'atzar.

Les dades prèvies ens mostren l'existència de les següents espècies:

Ocells:

Capsigrany real (*Lanius meridionalis*), mussol real (*Bubo bubo*), enganyapastors (*Caprimulgus* sp), cogullada (*Galerida* sp), cotxa cua-roja (*Phoenicurus* sp), merla (*Turdus merula*), mussol (*Athene noctua*), picot (*Picus viridis*), papamosques (*Muscicapa* sp), paó (*Polioptila cristatus*), perdiu (*Alectoris rufa*), tórtora europea (*Streptopelia turtur*), tord (*Turdus* sp)

Rèptils:

Fardatxo ocel·lat (*Timon lepidus*), sargantana ibèrica (*Podarcis hispanica*).

Mamífers:

Esquirol (*Sciurus vulgaris*), conill (*Oryctolagus cuniculus*), gat (*Felis silvestris*), gineta (*Geneta geneta*), porc senglar (*Sus scrofa*), rata (*Rattus* sp), ratolí (*Mus* sp), rabosa (*Vulpes vulpes*).

FILM NEGATIVE

FILM NEGATIVE

FILM NEGATIVE

¡Al Rescat!

Aquest exemplar de gineta va ser recollit per l'equip tècnic de la Regidoria de Medi Ambient de Pilar de la Horadada el qual ens va avisar del fet.

En aquest cas es tractava d'un individu jove oposat a l'entorn del paisatge.

Una vegada comprovat que es trobava en bon estat de salut va ser soltat en la zona del riu Sec.

És un animal difícil d'observar ja que els seus hàbits són nocturns, per la qual cosa passa el dia entre les roques o en els buits d'arbres.

Caça xicotetes ocells, rosegadors, insectes i fins a conills. A la tardor els fruits també formen part de la seua dieta.

Se'n diu també "gat àrab", en referència a la possible introducció de la *gineta en la Península Ibèrica durant la invasió musulmana. Es creu que era un animal domèstic per als àrabs i viatjava amb ells en els vaixells per a mantindre'ls lliures de rates.

Encara que no és una espècie amenaçada, el seu número ha disminuït en gran manera a causa de la caça il·legal.

També en la zona del riu Sec va ser trobada una Garsa real per la brigada de manteniment del paratge. En aquest cas l'ocell no va tindre tanta sort ja que tenia una pota ferida i va haver de ser traslladada al Centre de Recuperació de Fauna de Santa Faç per a ser intervinguda.

Ús Públic

L'ús públic s'entén com el conjunt d'activitats recreatives, socials, educatives o culturals que realitzen els ciutadans en els espais naturals amb intenció de gaudir i conèixer el seu patrimoni. Perquè es pugui desenvolupar aquest ús públic els espais naturals protegits disposen d'un conjunt d'instal·lacions i serveis als quals se'ls denomina equipaments d'ús públic. Aquests a causa del seu ús pateixen una deterioració constant.

La labor de manteniment i conservació és duta a terme per la nostra Brigada.

La nostra Brigada es deixa la pell perquè tot estiga a punt

treballs en la Senda als Teus Peus

FILM NEGATIVE

Col·locació i reparació de clos

FILM NEGATIVE

FILM NEGATIVE

Adequació de camins i sendes

FILM NEGATIVE

FILM NEGATIVE

Instal·lació de senyals i cartells

FILM NEGATIVE

L'EMBASSAMENT DE LA PEDRERA INCLÒS EN EL CATÀLEG DE ZONES HUMIDES

La Generalitat ha fet un pas més en la protecció del Paisatge Protegit de la Serra Escalona i el seu entorn incloent l'embassament de la Pedrera en el Catàleg de Zones Humides de la Comunitat Valenciana . La zona inclosa suposa 1.429 ha de làmina d'aigua i ribes . Aquest embassament pertanyent a la Confederació Hidrogràfica del Segura va començar a funcionar a principis dels huitanta i és una peça clau en la regulació i distribució de les aigües provinents del Transvasament Tajo-Segura.

Pot arribar a emmagatzemar un volum de 246,9 hm³ d'aigua al llarg de les 1.272 ha de superfície sent l'aigua que rep aportacions principalment del Tajo i la dessalinitzadora de Torreveja i en menor mesura les de pluja i escolaments de les rambles.

Aquestes aigües són utilitzades per a reg en cultius de regadiu de la zona i del Camp de Cartagena (Múrcia) i per a proveïment urbà d'una sèrie de nuclis de població del seu entorn, gestionat per la Mancomunitat dels Canals del Taibilla.

Aquesta creació artificial és ara hàbitat de nombroses espècies d'avifauna amb una gran làmina d'aigua dolça en una de les zones més àrides de la Comunitat Valenciana. Segons la legislació valenciana sobre zones humides aquestes han de ser preservades d'activitats susceptibles de provocar la seua degradació. Per això els terrenys inclosos, tant la làmina d'aigua com la zona terrestre, estan des d'ara classificades "com a sòl no urbanitzable subjecte a especial protecció". També el plantejament urbanístic de la conca vessant "haurà d'adoptar especials precaucions amb la finalitat de garantir la seua conservació".

Ja estem en els papers!

Malgrat ser una zona protegida relativament recent el treball dut a terme per l'Equip d'Educació Ambiental en la difusió i promoció dels valors ambientals de l'espai i el de la Brigada de Manteniment en els treballs de conservació, manteniment i adequació d'ús públic es veu reconegut en aquesta notícia apareguda en el diari Informació aquest mes de desembre.

"El río Seco renace con el Paisaje Protegido de Sierra Escalona

La DANA de hace más de un año y la borrasca Gloria han permitido que el cauce de la rambla mantenga caudal y pozas"

"La DANA de septiembre de 2019 y la borrasca Gloria de enero de este año han provocado que a lo largo de varios tramos el río Seco haya contado con un caudal constante de agua desde hace más de un año. El río Seco es una rambla-río que se forma con la confluencia de barrancos en Sierra Escalona y discurre por el término municipal de Pilar de la Horadada hasta su desembocadura.

El río Seco renace con el Paisaje Protegido de Sierra Escalona

► La DANA de hace más de un año y la borrasca Gloria han permitido que el cauce de la rambla mantenga caudal y pozas

D.PAMIES
■ La DANA de septiembre de 2019 y la borrasca Gloria de enero de este año han provocado que a lo largo de varios tramos el río Seco haya contado con un caudal constante de agua desde hace más de un año. El río Seco es una rambla-río que se forma con la confluencia de barrancos en Sierra Escalona y discurre por el término municipal de Pilar de la Horadada hasta su desembocadura. Ahora cuenta con un volumen de recursos hídricos que los vecinos de edad que viven en la zona aseguran que jamás habían conocido. De hecho, no estaba documentado como tal un nacimiento del río en la cabecera, aunque en la rambla sí que existen varias fuentes como la de Siscar. Pero pozas y zonas con agua permanente se han convertido en refugio de aves en zonas de muy difícil acceso a pie. Hasta hace escasas semanas todavía circulaba un caudal de agua continuo en este río y lo mismo ha ocurrido en la

co con otros cauces como el de la rambla de la Fayona, el río Nacimiento en Orihuela Costa o la rambla-río Chicamo-Abanilla, en Benferri. Aunque estas ramblas están volviendo a su estado habitual tras un otoño muy seco.

Educación ambiental

El río Seco y su entorno es un «desconocido» entre las zonas de gran valor paisajístico y ambiental de la Vega Baja. Pero poco a poco se va abriendo paso la labor de concienciación del equipo de Comunicación y Educación Ambiental que trabaja en este Paisaje Protegido en el centro de interpretación en Pilar de la Horadada desde hace un par de años. Ignacio Mora y Ana Roca son los responsables de las actividades que casi todos los fines de semana agotan sus plazas -con grupos reducidos por las restricciones contra la pandemia-. El centro de interpretación, que ha estrenado recientemente nueva sede cedida por el Ayuntamiento de Pilar de la Horadada en Pinar

Tramos del río Seco conservan pozas con agua más un año después de la DANA.

Educador ambiental Ignacio Mora, en una ruta

merosas actividades enfocadas a los más pequeños centradas, de momento, en este municipio -también con rutas en el embalse de la La Pedrera-, que está incluido en la zona protegida.

Cuesta sin embargo dar a conocer este espacio. A los medios limitados con los que cuenta el Paisaje Protegido y a su reducido presupuesto se suma la dificultad que entraña que la mayor parte del suelo esté en manos privadas. Algo que se traduce en vallados y puertas -que normalmente tienen el derecho de paso cuarías-. Todo a la es la Generalitat de el pas y declare el Parque Natural. 10.683 hectáreas entre Orihuela

Ahora cuenta con un volumen de recursos hídricos que los vecinos de edad que viven en la zona aseguran que jamás habían conocido. De hecho, no estaba documentado como tal un nacimiento del río en la cabecera, aunque en la rambla sí que existen varias fuentes como la de Síscar. Pero pozas y zonas con agua permanente se han convertido en refugio de aves en zonas de muy difícil acceso a pie. Hasta hace escasas semanas todavía circulaba un caudal de agua continuo en este río y lo mismo ha ocurrido en la comarca en este último año atípico con otros cauces como el de la rambla de la Fayona, el río Nacimiento en Orihuela Costa o la rambla-río Chícamo-Abanilla, en Benferri. Aunque estas ramblas están volviendo a su estado habitual tras un otoño muy seco. Educación ambiental. El río Seco y su entorno es un «desconocido» entre las zonas de gran valor paisajístico y ambiental de la Vega Baja. Pero poco a poco se va abriendo paso la labor de concienciación del equipo de Comunicación y Educación Ambiental que trabaja en este Paisaje Protegido en el centro de interpretación en Pilar de la Horadada desde hace un par de años. Ignacio Mora y Ana Roca son los responsables de las actividades que casi todos los fines de semana agotan sus plazas -con grupos reducidos por las restricciones contra la pandemia-. El centro de interpretación, que ha estrenado recientemente nueva sede cedida por el Ayuntamiento de Pilar de la Horadada en Pinar de Campoverde, ha realizado numerosas actividades enfocadas a los más pequeños centradas, de momento, en este municipio -también con rutas en el embalse de la La Pedrera-, que está incluido en la zona protegida. Cuesta sin embargo dar a conocer este espacio. A los medios limitados con los que cuenta el Paisaje Protegido y a su reducido presupuesto se suma la dificultad que entraña que la mayor parte del suelo esté en manos privadas. Algo que se traduce en vallados y puertas -que normalmente no respetan el derecho de paso por vías pecuarias-. Todo a la espera de que la Generalitat dé el paso definitivo y declare el Parque Natural con sus 10.683 hectáreas entre Orihuela, San Miguel y Pilar de la Horadada."

Font: Diario Información, 13 de diciembre 2020. David Pamies Alarcón

Redacción: Equipo de Educación Ambiental del Paisaje Protegido
de la Sierra Escalona y su Entorno

Oficina Técnica y Centro de Información

Edificio Europa

C/ Canela, 1

03190 Pinar de Campoverde (Pilar de la Horadada)

Telf.:686529294

serra_escalona@gva.es

<http://www.agroambient.gva.es/es/web/espacios-naturales-prottegidos/la-serra-escalona-i-el-seu-entorn>

Si quieres dar tu opinión, contarnos tu experiencia en alguna de las actividades o que publiquemos tus fotos del Paisaje Protegido... ¡Anímate y ponte en contacto con nosotros!